

دسترسی آزاد به اطلاعات

موضوعی که با دقت نظر و ژرف‌اندیشی همراه می‌باشد، مؤلفان کوشیده‌اند تا مفهوم دسترسی آزاد را با نگاهی تحلیلی مورد ارزیابی علمی قرار دهند. نیل جیکوبس^۲ ویراستار ارشد کتاب نیز از متخصصان و پژوهشگران در حوزه اطلاع‌رسانی است و در حال حاضر مدیریت انجمن نظام‌های اطلاعاتی پیوسته^۳ درباره برنامه توسعه مخازن دیجیتال در انگلستان را برعهده دارد.

بخش‌های پنجگانه کتاب شرح کاملی از جنبه‌های قابل توجه در مقوله دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی است. ابتدا تاریخچه‌ای از دسترسی آزاد، مفاهیم و تعاریف و مبانی ذکر شده و در ادامه ارتباطات علمی و شیوه‌های اجرای آن مرور شده است. معرفی و تشریح این حوزه مطالعاتی و مفهوم کاربردی آن از مباحث مهم کتاب است که در ضمن آن مسئله آثار و انتظارات ایجادشده از دسترسی آزاد مورد توجه قرار گرفته است. بهای اقتصادی و ارزش تجاری این پدیده نیز دارای اهمیت زیادی می‌باشد که در این اثر بدان پرداخته شده است. از مباحث دیگر کتاب بررسی و شرح تأثیرات دسترسی آزاد بر فعالیت پژوهشگران و نیز معرفی فناوری‌های لازم برای دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی می‌باشد.

موضوعی که در این کتاب بدان توجه شده و حاکی از توجه و دقت نویسندگان می‌باشد، فرهنگ دسترسی آزاد به‌مثابه یکی از مبانی اصلی در پردازش متن است. زیرا قبل از هر اقدامی آماده‌ساختن افراد برای پذیرش

■ Jacobs, Neil [editor] (2006) Open Access: Key Strategic, Technical and Economic Aspects. Oxford: Chandos Publishing. ISBN: 978-1843342038

این اثر مجموعه مقالات تخصصی تعدادی از نویسندگان در حوزه دسترسی آزاد به اطلاعات از جنبه راهبردی، فنی و اقتصادی اطلاعات است. مؤلفان، متخصصان موضوعی و مشهور در این حوزه مطالعاتی‌اند و از پژوهشگران دانشگاهی، کتابداران، ناشران، و اندیشمندان راهبردی در حوزه دانش و ارتباطات علمی تشکیل شده‌اند. در این بررسی

● فریبرز درودی

دانشجوی دکتری علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران و کارشناس سازمان اسناد و کتابخانه ملی

در این کتاب تلاش
شده است تا نکات
راهبردی و مؤثر
در ساختار فرآیند
دسترسی آزاد به منابع
اطلاعاتی سودمند
بررسی و تحلیل شود

فرهنگ دسترسی آزاد
به‌منابۀ یکی از مبانی
اصلی در پردازش متن
است

بوده است.

نگارش این اثر در واقع برای تشریح جایگاه این پدیده مهم و تاثیرگذار در جامعه علمی بوده، و مؤلفان این اثر با گستره و طیف وسیعی در دنیای اطلاعات به شرح دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی، از دیدگاه‌های خاص و تخصصی خود پرداخته‌اند. تلاش مؤلفان برای تبیین معنا، مفهوم، کارکرد و تأثیر این فرآیند مهم اطلاع‌رسانی از جنبه‌های مختلف تخصصی، به ابعاد مغفول که کمتر مورد عنایت قرار داشته، نظر دارد.

مراحل توسعه نظریه دسترسی آزاد و تفکراتی که برای تقویت این فعالیت حرفه‌ای صورت پذیرفته، موضوعی است که در فضای کلی کتاب به چشم می‌خورد. برخی از فصول کتاب به ابعاد خاص فناوریانه نظر دارد، و تلاش نویسندگان در این بخش‌ها، بیشتر تدوین و تنظیم مواردی است که فناوری به توسعه دسترسی آزاد کمک رسانده است. در اینجا کاربردهای خاص فناوریانه در مسیر دسترسی به نتایج سودمندی که از دسترسی آزاد به اطلاعات و منابع اطلاعاتی حاصل می‌آید، مورد توجه قرار گرفته است. آثار پژوهشگران این حوزه مطالعاتی به بررسی جنبه‌هایی از ابعاد دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی نظر دارد که بیشتر به‌نوعی با مدل‌های اقتصادی و تجاری در فعالیت اطلاع‌رسانی قرابت دارد.

به‌منظور تلاش گسترده در این زمینه تخصصی، برخی از مشکلات و مسائل مهم این حوزه به بوتۀ

این فعالیت در عرصه اجتماعی یکی از مبانی استوار حرکت‌های بعدی محسوب می‌شود. بنابراین توجه به ویژگی‌های فرهنگی در فعالیت تخصصی اهمیت بالایی دارد. تشریح وضع کنونی جهان درباره دسترسی آزاد یکی از بخش‌های سودمند این کتاب است که ویژگی‌های آن در برخی از کشورهای پیشرو بیان شده است. از دیگر مطالب مفید کتاب می‌توان به توضیح وضع دسترسی به محیط شبکه و فضای وب اشاره کرد که در آن جنبه‌های خاص پژوهش در فضای مجازی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در این کتاب تلاش شده است تا نکات راهبردی و مؤثر در ساختار فرآیند دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی سودمند بررسی و تحلیل شود. از ویژگی‌های مهم کتاب توجه و تمرکز بر جنبه‌های فنی و اقتصادی دسترسی آزاد به صورت موازی می‌باشد که با دقت نظر خاصی بررسی شده است. همواره در تحلیل‌های اثربخش کتابخانه‌ای مباحث اقتصادی در کنار ویژگی‌های حرفه‌ای دارای اهمیت بسیاری بوده است. از همین رو در اثر حاضر این ابعاد متعدد در کنار هم و با توجه به سطوح مختلف کارکردهای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مورد بررسی بیشتر قرار گرفته است. دسترسی آزاد به منابع اطلاعاتی در متون مختلفی که در این زمینه به چاپ رسیده، مورد بحث و تبادل نظر ناشران، کتابداران، مدیران متخصص دانشگاهی، و بسیاری از پژوهشگران در انجمن‌های بین‌المللی علمی

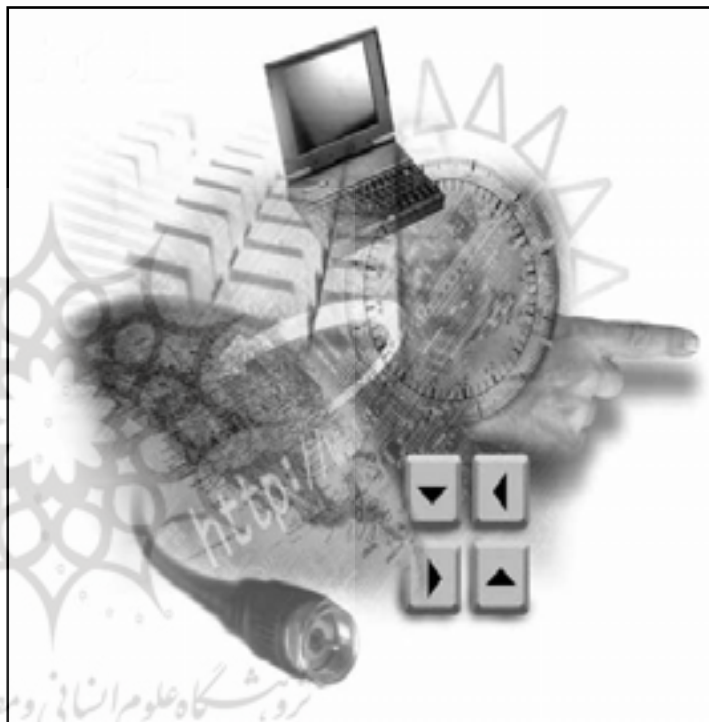
دسترسی آزاد در واقع تحولی فراگیر و گسترده می‌باشد که در ارتباطات علمی میان سازمان‌ها و نهادهای اطلاع‌رسانی، پژوهشگران، ناشران، کتابداران و برخی دیگر از متخصصان موضوعی به عنوان یک راهبرد زیربنایی مورد توجه قرار گرفته است

متخصصان بسیاری تلاش کرده‌اند تا از تأثیرات مفیدی که از طریق این فرآیند نصیب دنیای علم می‌شود، حمایت کنند. همچنین تلاش درخور توجهی برای توسعه این فعالیت سودمند در جوامع مختلف صورت گرفته است.

از نکات قوت این کتاب می‌توان به مقالات علمی این حوزه اشاره کرد که از سوی متخصصانی چون کلیفورد لینچ^۴، استیون هارنارد^۵، پیتر سابر^۶، چارلز بیلی^۷، آلمان سوان^۸، فرد فرند^۹، جان شپ^{۱۰} و لئو ویجرز^{۱۱} به‌رشتهٔ تحریر درآمده که نشان می‌دهد بررسی مقولهٔ دسترسی آزاد در قالب طیف گسترده‌ای از نظریات متنوع و نگرش‌های مختلف صورت گرفته است. مباحث کتاب ترکیبی از شواهد و دریافتهای کلی از مفهوم و ماهیت دسترسی آزاد اطلاعاتی است که به‌بوته تحلیل سپرده شده است. مطالعه این اثر برای تمام علاقه‌مندان به حوزهٔ مطالعاتی ارتباطات پژوهشی و علمی، به‌خصوص کتابداران، اطلاع‌رسانان و پژوهشگران مجامع دانشگاهی مفید و ارزنده است.

بی‌نوشت‌ها:

1. fardoroudi@yahoo.com
2. Neil Jacobs
3. Joint Information Systems Committee (JISC)
4. Clifford Lynch
5. Stevan Harnad
6. Peter Suber
7. Charles Bailey
8. Alma Swan
9. Fred Friend
10. John Shipp
11. Leo Waaijers

نقد و تحلیل کشیده شده و تلاش پدیدآورندگان برای ارائهٔ راه‌حل سودمندی بوده که بتواند در موقعیت‌های مختلف به حل مشکلات متعدد یاری رساند. به همین دلیل برخی از مطالعات موردی در این عرصه معرفی و به جنبه‌های مختلف آن از دیدگاهی تخصصی پرداخته شده است. این مطالعات در کشورهایایی چون ایالات متحده، انگلستان، هلند، استرالیا و هند صورت گرفته است.

دسترسی آزاد در واقع تحولی فراگیر و گسترده می‌باشد که در ارتباطات علمی میان سازمان‌ها و نهادهای اطلاع‌رسانی، پژوهشگران، ناشران، کتابداران و برخی دیگر از متخصصان موضوعی به عنوان یک راهبرد زیربنایی مورد توجه قرار گرفته است. در واقع با شرح تأثیر این پدیدهٔ مفید در عرصهٔ جهانی، متفکران و